

Кулик М. М.

*здобувач кафедри цивільного права № 2,
бібліотекар наукової бібліотеки*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

ДЕПОЗИТАРНІ РОЗПИСКИ У МЕХАНІЗМІ ОБІГУ БЕЗДОКУМЕНТАРНИХ АКЦІЙ

Можливість використання депозитарних розписок при приватизації державних підприємств передбачена пунктом «е» частини 1 статті 12 Закону України «Про приватизацію державного майна». Однак чіткої процедури використання депозитарних розписок як у приватизаційних, так і в інвестиційних процесах, не передбачено чинними нормами вітчизняного законодавства. Існує тільки бланкетна норма, передбачена статтею 16¹ вищезазначеного Закону. На законодавчому рівні та у підзаконних нормативних актах також відсутнє визначення поняття «депозитарна розписка», бо була скасована Урядова постанова [1], яка визначала депозитарну розписку як документ, що випускається іноземною депозитарною установою згідно із законодавством відповідної держави на акції товариства.

Для ліквідації прогалин у правовому регулюванні відносин у сфері обігу депозитарних розписок та їх обігу на вітчизняному фондовому ринку на виконання орієнтовного плану законопроектних робіт на 2009 рік [2] було розроблено законопроект № 7462 від 14.12.2010 року

«Про внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» щодо українських депозитарних розписок» [3], який, на жаль, було відхилено. Цим законопроектом передбачалося розділ II Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» доповнити новою статтею 14¹, якою визначити поняття української депозитарної розписки (надалі – УДР). Згідно положень даного законопроекту, українська депозитарна розписка – це іменний емісійний цінний папір, який засвідчує право власника УДР на користування певною кількістю цінних паперів іноземного емітента, які є базовим активом УДР, і закріплює право власника УДР вимагати від емітента УДР забезпечення реалізації всіх прав власника УДР за цінними паперами, які є базовим активом УДР, в тому числі права на управління емітентом цінних паперів, які є базовим активом УДР.

Поняття депозитарної розписки може визначатися як категорія цивільного права та економічна категорія. У розумінні економічної категорії депозитарна розписка являє собою розписку іноземного банку-депозитарія про те, що в країні емітента на рахунках локального банку – зберігача знаходиться знерухомлений пакет акцій, який і є забезпеченням даних депозитарних розписок [4, с. 43-44].

Як категорія цивільного права депозитарні розписки є різновидом цінних паперів, застосування яких дає можливість здійснювати залучення нових іноземних інвесторів на національні фондові ринки. Деякі з правників пропонують в поєднанні з іншим правовим механізмом, таким як IPO (первинне публічне розміщення акцій), вважати депозитарні розписки правовим засобом забезпечення універсального механізму обігу цінних паперів, особливо бездокументарних, на міжнародному фондовому ринку для вітчизняних емітентів [5, с. 232].

Випуск депозитарних розписок на цінні папери українських емітентів (особливо в тому разі, якщо це бездокументарні цінні папери або документарні знерухомлені цінні папери) значно спрощує виведення цінних паперів на світові ринки [6, с. 215].

Проблема здійснення іноземних інвестицій та вихід на міжнародний фінансовий ринок емітентів вітчизняних бездокументарних акцій, «частково може бути розв'язана за допомогою проектів американських та європейських депозитарних розписок» [7, с. 10].

Отже постає питання адаптації норм чинного цивільного законодавства України до норм Європейського Союзу, а з часом й імплементації норм англо-американського права щодо обігу американських боргових розписок.

Американська боргова розписка – це розписка на іноземні акції, депоновані в банках США, яка вільно обертається. Це одна з найбільш доступних та зручних форм міжнародної торгівлі акціями [8, с. 48].

В системі державної підтримки інвестицій на економічний розвиток України конвертація українських акцій в американські депозитарні сертифікати (ADR), що випускає банк-депозитарій в США, або глобальні (GDR) депозитарні розписки, що випускають в країнах Західної Європи є одним з джерел для залучення інвестицій в акції іноземних компаній [9, с. 9-10].

Крім того, українські депозитарні розписки можуть випускатися не тільки на бездокументарні акції, але й на бездокументарні облигації, зокрема, облигації підприємств, з урахуванням їх певних особливостей.

Відповідно до чинного законодавства України емітентом депозитарних розписок може виступати: а) власник цінних паперів українського емітента; б) не власник цінних паперів українського емітента, який діє на підставі договору з Національним депозитарієм України [10, с. 35].

Стає все більше актуальним необхідність визначення правового режиму українських депозитарних розписок і їх значення у механізмі обігу бездокументарних акцій та врегулювання конвертаційного механізму українських депозитарних розписок на європейські або американські боргові розписки (депозитарні сертифікати).

З огляду на сучасну доктрину цивільного права вважаємо необхідним зазначити, що депозитарні розписки є похідними цінними паперами, бо їх обіг забезпечує перехід прав на них основних цінних паперів, таких як акції (та облигації). Ці положення є протилежними положенням, які визначені актами державного органу виконавчої влади, що здійснює регулювання на ринку цінних паперів (НКЦПФР – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України). Так, у Звіті Консультативно-експертної ради Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2003 рік, затвердженому Протоколом засідання Комісії від 08.07.2004 р. № 21, зазначалося, що депозитарна розписка є формою обігу цінного папера, а не похідною від нього. Віднесення цих ін-

струментів до похідних цінних паперів базується на нерозумінні їх сутності, а також суперечить міжнародній практиці, нормам міжнародного права та чинного законодавства України» [11, с. 80].

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення продажу пакетів акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі приватизації, що належить державі, у вигляді депозитарних розписок на міжнародних фондових ринках : постанова Каб. Міністрів України від 21 лип. 1999 р. № 1320 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 30. – Ст. 1521.
2. Орієнтовний план законопроектних робіт на 2009 рік : затв. розпорядж. Каб. Міністрів України від 18 лют. 2009 р. № 185-р // Урядовий кур'єр. – 2009. – 4 берез. (№ 39). – С. 8. – Електрон. аналог ред. 18.11.2009: режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/185-2009-%D1%80> (дата звернення: 03.02.2017).
3. Проект закону України «Про внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» щодо українських депозитарних розписок [Електронний ресурс] : від 14.12.2010 р. № 7462 // ЛІГА:ЗАКОН : гл. прав. портал України. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF5RA00A.html (дата звернення: 03.02.2017). – Назва з екрана.
4. Гладчук К. М. Ринок первинної публічної пропозиції цінних паперів та шляхи його формування в Україні : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.08 / Ксенія Миколаївна Гладчук ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; наук. керівник Т. В. Майорова. – Київ, 2014. – 216 с.
5. Вавженчук С. Я. Правове регулювання фондового ринку : навч. посіб. / С. Я. Вавженчук ; Київ. нац. економ. ун-т ім. В. Гетьмана. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. – 582 с.
6. Мошенський С. З. Депозитарні розписки та специфіка їх використання для українських емітентів / С. З. Мошенський // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 2. – С. 215–218.
7. Шаравара Р. І. Становлення ринку цінних паперів в умовах трансформації економіки України : автореф. дис. ... канд. економ. наук :

08.01.01 / Р. І. Шаравара ; Дніпропетр. ун-т економіки та права. – Дніпропетровськ, 2005. – 20 с.

8. Бердникова Т. Б. Рынок ценных бумаг и биржевое дело : учеб. пособие / Т. Б. Бердникова. – М. : Инфра-М., 2002. – 278 с.
9. Кармазіна Н. В. Розвиток державної інвестиційної політики в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Н. В. Кармазіна ; Акад. муніцип. упр. – Київ. – 2010. – 16 с.
10. Попова А. Поняття, ознаки та класифікація депозитарних розписок / А. Попова // Вісник Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2009. – Вип. 80. – С. 34–36.
11. Виговський О. Правова природа депозитарних розписок / О. Виговський // Юридична Україна. – 2010. – № 10 – С. 76–81.